

Hirurogei hizkuntza horiek, dagokien estatuaren aldetik nolabaiteko babesa jaso dute, Europan elebakartasun ofiziala salbuespena baita. Euskararen kasuan, babes hori euskal komunitatearen zati batek bakarrik jaso duela esan daiteke. Espainiar Estatuko hiztunek onarpen hori 1978. urteko Konstituzioan euskarari aldarrikatutako ko-ofizialtasunak eta honen ostean etorritako 1979ko Estatutuak eta 1982ko Euskararen Erabilera Normalizatzeko Legeak eman zioten. Frantziak, aldiz, 1992. urtean Eskualde edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna sinatu arren, Frantziak, urte berean Konstituzio erreforma eraman zuen aurrera, Konstituzioan bigarren artikuluan txertatuz, Frantziako hizkuntza ofizial bakarra frantsesa izango zela.³

II. Gutuna Justiziaren eta Administrazioaren alorretan

Gutuna sinatu eta berresten duten heinean, herrialde horietako agintariek konpromiso ezberdinak hartzen dituzte Justizia eta Administrazio alorretan.

Justiziari dagozkionak Gutuneko 9. artikuluan zehazten dira. Lehenik eta behin prozesu penal, zibil eta administratiboak eremu urriko hizkuntza horietan aurrera eraman ahal izateko hartu beharreko neurriak hartzeko konpromisoa hartzen dute. Prozesu mota bakoitzari artikulua atal ezberdin bat eskaintzen dion arren, bakoitzaren inguruan ezartzen diren hartu beharreko neurriak antzekoak dira. Besteak beste, aipatzen diren konpromisoak dira: prozesua eskualde edo eremu urriko hizkuntzan garatzea, errekerimenduak edo frogak eskualde edo eremu urriko hizkuntzan aurkeztu ahal izatea edota alde bat auzitegi baten aurrean azaldu behar denean eskualde edo eremu urriko hizkuntzan aritu ahal izatea.

Honez gain, estatu batean ezarritako egintza juridikoek eskualde edo eremu urriko hizkuntzetan emanak izanagatik baliozko izaten jarraitzeko eta Estatuko lege-testurik garrantzitsuenak hizkuntza horietan emateko konpromisoa hartzen dute estatuek.

Administrazioaren eremukoak 10. artikuluan jasotzen dira. Bertan jasotzen diren konpromisoen artean, azpimarragarrienak dira: administrazio agintariek eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzak erabiltzen dituztela zaintzea, formulario eta administrazio testuak eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzetan edo bertsio elebidunetan jartzea jendearen esku, administrazio agintariei dokumentuak eskualde edo eremu urriko hizkuntza batean erredaktatzen uztea, eremu horietako hiztunek eskaerak ahoz zein idatziz aurkezteko aukera izatea edota zerbitzuak ematerakoan eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzak erabiltzen direla zaintzea. Konpromiso horiek bete ahal izateko estatuek zenbait neurri hartu beharko dituzte: idatzi edo ahozko itzulpenak egin, hizkuntza hori ezagutzen duten funtzionario edo bestelako agente publikoak erreklutatzea eta hizkuntza ezagutzen duten funtzionario horiek hizkuntza erabiltzen den eremu batera bideratzea.

Eskualde edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna sakonago aztertu nahi izanez gero, hona hemen esteka:

<http://tinyurl.com/EskualdeEdoEremuUrrikoHizkuntz>

³ Bis

3. Eskualde eta Ereku Urriko Hizkuntzen Europako Gutunaren aplikazioa Euskal Autonomia Erkidegoan, Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian

Europako Kontseiluak denbora jakin batean behin, Gutunaren betetzearen inguruko txostenak helarazten dizkie estatuei. Espainiaren kasuan, azken txostena 2014. urtean eman zen eta, 2010-2013 urte bitarteko egoerari egiten dio erreferentzia.

1. Gutunaren betetze maila Euskal Autonomia Erkidegoan (2011-2014)

1.1. Betetze maila Zuzenbidearen alorrean

Europako Kontseiluko Ministro Batzordeak, nagusiki bi gomendio luzatzen ditu.

- Lege testuingurua zuzentzea, Autonomia Erkidegoko autoritate penal, zibil eta administratiboek prozedurak hizkuntza koofizialetan garatuko dituztela argitzeko, beti ere, alderdiak hala eskatuz gero.
- Organo judizialean euskaraz dakien langile judizial nahikoa egon ahal izateko, beharrezkoak diren neurri legal eta praktikoak hartzea.

Gomendio horiekin lotuta, Adituen Txostenaren bidez, agintariei eskatzen zaie, euskara lan tresna gisa erabil dezaketen langile judizialen kopurua handitzea, bereziki, epaile eta prokuradoreena.

Legedia euskaratzearen alorrean, Eusko Jaurlaritzak Deustu eta Euskal Herriko Unibertsitateekin lankidetzan lan txukun xamarra egin duela dirudi, 2010-2013 urte bitartean Lege Errege Dekretu, Errege Dekretu Legegile, Lege eta Lege Organiko sorta polita itzuli baitute euskarara.

1.2. Betetze maila Administrazioaren alorrean

Gai ezberdinen inguruko zehaztapenak egiten dira.

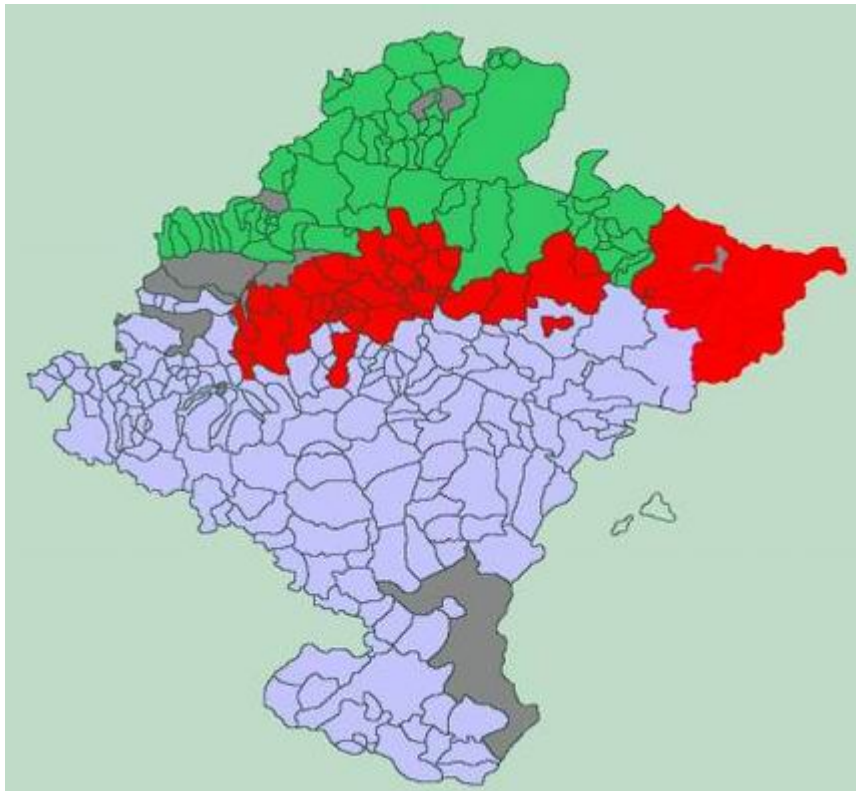
- Euskal hiztunek ahozko edo idatzizko eskaerak euskaraz egiteko zenbaterainoko aukera duten zehazteko eskatzen zaie agintariei. Badirudi, herritarrek kasuen %80 inguruan izango dutela eskaera horiek euskaraz burutzeko aukera, herritarrekin harreman zuzenera bideratuta dauden langileen %80ak baitaki euskaraz.
- Adituen Txostenak, agintariak lan eskaintza publikoetako deialdietan euskara jakiteko betebeharrak ezartzera bultzatzen ditu. Baldintza hau errespetatu egiten dute Erkidegoko, Diputazioko eta Tokian tokiko Administrazioek. Dena den, betebeharrak ezartzeak arazo bat sortu du, izan ere, Europako Komisia informazioa eskatu die agintariei Gipuzkoako Diputazioak burutzen duen jardueraren inguruan. Diputazioak kontratu publikoen lizitazioetik kanpo uzten ditu bere langile edo zuzendariak euskara maila jakin bat dutela erakutsi ezin duten enpresak, horretarako 4/2009 Foru Dekretuan oinarrituz. Baliteke, arau eta praktika hori kontratu publikoen adjudikazioaren koordinazioaren inguruko 2004/18/CE Zuzentarauaren aurkakoa izatea. Arazo baten aurrean egon gintezkeela azaltzen du, baina ez du gehiago sakontzen.

Gai askoren inguruan ez da ohar berririk gehitzen, egoera Espainiaren hirugarren txostenean (2006-2009) deskribatzen zenaren antzekoa baita.

2. Gutunaren betetze maila Nafarroan (2011-2014)

Nafarroaren kasuan, gogoratu behar dugu Nafarroa hiru hizkuntza eremutan zatituta dagoela; euskalduna, mistoa eta erdalduna. Hiru eremu horien artean ezberdintasun soziolinguistiko ugari daude eta hiztun kopurua erabat ezberdina da toki bakoitzean. Behean aurki dezakegun taulan, 2008an eginiko ikerketa baten datuak ageri dira eta oso ondo ilustratzen dute eremuka aurki daiteken egoera ezberdin hori.

Nafarroa hiru hizkuntza eremutan dago bereizita

	Euskara dakien biztanleriaren %a	Lehen hizkuntzat euskara duen biztanleriaren %a	Normalean euskara erabiltzen duen biztanleriaren %a
Eremu euskalduna	57,6	49,6	36,5
Eremu mistoa	9,9	3,5	2,6
Eremu ez euskalduna	2,5	1,4	0,7

2.1. Betetze maila Zuzenbidearen alorrean

Europako Kontseiluko Ministro Batzordeak, nagusiki bi gomendio luzatzen ditu.

- Lege testuingurua zuzentzea, Autonomia Erkidegoko autoritate penal, zibil eta administratiboek prozedurak hizkuntza koofizialetan garatuko dituztela argitzeko, beti ere, alderdiak hala eskatuz gero.
- Organo judizialean euskaraz dakien langile judizial nahikoa egon ahal izateko, beharrezkoak diren neurri legal eta praktikoak hartzea.

Bi gomendio horiekin lotuta Adituen Batzordeak bi proposamen egiten ditu:

- Batetik, Adituen Batzordearen ustetan, euskararen erabilerak epaitegietan dituen oztopoak ez dira ordena juridikokoak soil-soilik, jarrera eta praktikotasun ordenakoak ere badira. Horregatik, hori konpontzea dagokien agintariak bultzatzen ditu beren eskumenak errespetatuz, auzitegietan euskararen erabilera erraztu eta sustatzera.
- Bestetik, espainiar agintariak presatzen ditu:
  - Euskara lan tresna gisa erabil dezaketen langile judizialen kopurua handitzera, bereziki, epaile eta prokuradoreena.
  - Langile judizial eta abokatuentzako formazio programa egokiak ezartzera.

Bestalde, 1998koa baino zaharragoa den legediari dagokionez, Adituen Txostenak, EAEko agintariak Nafarroako legedia euskarara itzultzen duten kasuetan, Nafarroako Gobernuak Euskal Autonomia Erkidegoko agintariekin lankidetzan jardutera animatzen du.

2.2. Betetze maila Administrazioaren alorrean

Euskal hiztunek ahozko eta idatzizko eskaerak euskaraz egiteko zenbaterainoko aukera duten zehazterako orduan, gogoratu behar dugu Nafarroa hizkuntza eremu ezberdinetan dagoela banatuta. Eremu euskaldunean, herritarrak euskaraz artatzeko gai den langile kopurua hiztunekiko proportzionala da (hiztunen %57.6ak daki euskaraz, baita langileen %55ak ere). Beste bi eremu horietan ere euskaraz dakien langileen kopurua ere proportzionala da euskal hiztunekiko: baina, noski hiztun kopurua askoz ere txikiagoa da. Arazo gehien, eremu euskalduneko hiztunek izan ohi dituzte eremu mistoan dauden zerbitzu zentralizatueta joaten direnean. Eremu mistoan egonagatik ere, euskaraz artatuak izateko eskubidea dute hiztun horiek.

Honekin lotuta, azpimarratzen da bi hizkuntzetan daudela bai kanpo eta barne seinale guztiak (eremu misto eta euskaldunean), bai inprimakiak (eremu misto eta euskaldunean), bai dibulgazio liburuxkak (denak, baina, ez du zehazten zein eremutan) eta baita Nafarroako Gobernuaren web-ataria ere (euskaraz jaso daitezkeen zerbitzuak areagotuz doaz urtez urte).

Itzulpenei dagokienez, Aldizkari Ofizialean argitaratzen diren geroz eta testu gehiago daude euskaraz eta Euskarabidea itzulpen unitateak, geroz eta orri kopuru handiagoa zuzentzen du.

Gainera, Nafarroako Legebiltzarrak parlamentariak euskaraz jardun ahal izateko itzulpen zerbitzu propioa du. Bere web-atarian argitaratu ahal izateko, teorikoki dokumentu

guztiak euskaraz egon behar dute, baina, web-ataria bera ez dago euskaraz eskuragarri bere osotasunean.

Langile publiko eta funtzionarioak euskalduntzearen arloan, urtero hainbat ekimenen bitartez 1000 langile ingururi ematen zaizkie euskara kurtsoak.

Europako Kontseiluak Espainiari emandako Laugarren Txostena (2010-2013) osotasunean aztertu nahi izanez gero, hementxe duzue esteka. Bertan, zuzenbidearen eta administrazioaren alorrez gain, beste hainbat alorretan dugun egoera aztertzen da, baita Espainian hitz egiten diren gainerako hizkuntzena ere.

<http://tinyurl.com/EKLaugarrenTxostena-2010-2013>

3. Gutunaren betetze maila Ipar Euskal Herrian

Lehenik eta behin, ulertu behar dugu, Frantziak Gutuna berretsi ez zuenez Europako Kontseiluak ezin duela inolako txostenik egin hartutako konpromisoak betetzen diren edo ez aztertuz.

Arestian aipatu bezala, Frantziak Ituna 1999an sinatu zuen. Sinatu zuen unean zehaztu zuen, “hiztun talde” hitzak ez diela inolako eskubide kolektiborik emateko eskualdeko edo eremu urriko hizkuntzen hiztunei.

Alabaina sinatu eta aste bakar batzuetara, 1999ko ekainean, Frantziako Konstituzio Kontseiluak berrespena bateraezintzat jo zuen 1958ko Konstituzioko 2. artikularekin, non frantsesa ezartzen den Frantziar Errepublikako hizkuntza ofizial bakar gisa. Konstituzioko 75.1 artikuluan, eskualdeko hizkuntzak Frantziako ondare direla esaten den arren, Parisko Gobernuak tabu moduan ikusi ditu eskualdetako hizkuntzak. Gainera, aditu askoren ustetan, Frantziako Konstituzioa aldatu eta beste hizkuntza batzuei tokia egiteak, nazioaren batasuna kaltetu lezake.

Frantziaren egoera ulertzeko Ihintza Palacinek emandako hitzaldia oso erabilgarria da. Gai honen inguruan sakonago jarduten du.

<http://tinyurl.com/IhintzaPalacinEgoeraFrantzian>

Europako Kontseiluak ematen dituen txosten horien inguruan informazio gehiago jaso nahi izanez gero, hona hemen, orain arte estatuz estatu emandako txosten guztien zerrenda. Txosten horiek lau urtean behin ematen dira gutuna sinatu eta berretsi duten estatuetan.

<http://tinyurl.com/EuropakoKontseiluaTxostenak>

Bestalde, Txomin Elizondok Europako Kontseiluak emandako aurreko txostenaren inguruko lan monografikoa sarean aurki daiteke. Interesgarria izan daiteke lan hori aztergai dugun azken txosten honekin alderatu ahal izateko.

http://www.ehu.es/ehusfera/garalex/files/2012/12/2012ko-Hizkuntza-Gutxituen-Europako-Gutunaren-Txostena_Txomin-Elizondo.pdf

4. Ondorioak

Euskarak hiru egoera ezberdin bizi ditu hiru lurralde juridiko-administratibotan. Lehenik, Euskal Autonomia Erkidegoan azken 25 urteotan, lege-babes irmoa saretu da euskararen inguruan, eta herri aginte eta gizarteak bultzada sendoa eman diote. Hori dela eta, azken urteotan, elebitasunak biziki egin du gora Euskal Autonomia Erkidegoan. Nafarroari dagokionez, elebitasunak gorantz jarraitzen du; Euskal Autonomia Erkidegoan baino polikiago joan arren, joera positiboa izatea da garrantzitsuena. Iparraldean, oster, galerak izaten jarraitzen dute⁴.

Gogoratu beharra dago Euskal Autonomia Erkidegoan dagoela eremuarekiko proportzioan hiztun gehien. Horrez gain, euskal hiztun gehienak bertan daudela ere ezin ahantz genezake. Bai proportzioan, bai kopuruz jende gehiago izateak gauzak asko errazten ditu, ahotsa altxa eta eskubideak aldarrikatu eta eskubide horiekiko erantzun positiboa jasotzerako orduan.

Espainiak berretsi eta Frantziak halakorik egin ez izana ere, Hegoaldeko hiztunentzat egoera hobea izatearen beste arrazoietakoa bat da. Espainian, euskara hizkuntza koofiziala da eta apurka-apurka bada ere, aurrerapausoak burutzen ari dira. Frantzian, oster, frantsesa da hizkuntza bakarra. Hala ere, azken urteotan, egin da hobekuntza (adibidez, Euskararen Erakunde Publikoa sortu zen) edo gerturatze txikiren bat (Hollande jaunak Presidentziarako kanpainan aipatu zuen hizkuntza hauen garrantzia, baina ez du oraindik ezer egin horien alde). Hortaz, Frantziak Gutuna berretsi eta bertako konpromisoak hartu ezean, Frantziako euskal hiztunen egoera hobetuko ez delakoan nago.

Azken 35 urteetako garapena eta poliki-poliki ematen ari diren pausoak ikusita esango nuke, ez gaudela horren gaizki. Askotan hizkuntza eskubideak interes politikoen menpe geratzen dira eta horrek ez luke horrela izan behar. Horregatik, euskara guztion ondarea den heinean, guztiok defendatu beharko genuke, horretarako enborra ondo ureztatuz eta behar ez dituen adarrak inausiz, luze eta sendo haz dadin, Europako hizkuntzen basoan gora.

Bibliografia

- AZURMENDI, Lurdes (2011): *Eremu urriko hizkuntzen babesa Europan: hamarkada berri baterantz: Aniztasunean bat eginik*, Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Gasteiz.
- BAZTARRIKA, Patxi (2011): *Eremu urriko hizkuntzen babesa Europan: hamarkada berri baterantz: Euskara biziberritzeko prozesuaren bilakaera*, Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Gasteiz.
- KASARES, Paula (2004): *Hizkuntza eskubideak Euskal Herrian. Zer eskubidetaz ari garen eta zertan diren*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.

⁴ BAZTARRIKA (2011: 133).